

Anita Pavić Pintarić
Sveučilište u Zadru

Bergerová, Hana; Vaňková, Lenka et al. 2015. *Lexikalische Ausdrucksmittel der Emotionalität im Deutschen und Tschechischen*. Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta.

Istraživanja emocija u okviru jezikoslovlja u posljednje su vrijeme brojna, a među njima se ističu češki germanisti, primjerice Lenka Vaňková et al. (ur.) (2012): *Emotionalität in deutschen und tschechischen Medientexten*, Milan Pišl (2012): *Der Ausdruck von Emotionen in gegenwärtigen deutschen Dramentexten*, Lenka Vaňková, Norbert R. Wolf et al. (2010): *Aspekte der Emotionslinguistik*. Knjiga *Lexikalische Ausdrucksmittel der Emotionalität im Deutschen und Tschechischen* (Leksička sredstva izraza emocionalnosti u njemačkom i češkom jeziku) pronaći će istaknuto mjesto u znanstvenoj literaturi o jezičnome izrazu emocija prvenstveno zbog metodološkoga okvira opisa. Nastala je u okviru projekta „Ausdrucksmittel der Emotionalität im deutsch-tschechischen Sprachvergleich“ koji je od 2009. do 2013. godine financijski podupirala Istraživačka agencija Češke Republike (GA ČR).

Knjiga se sastoji od uvoda, pet poglavlja i zaključka. Poglavlja obrađuju sljedeće emocije: radost, tugu, ljutnju, strah i ljubav. Popis primarne literature obuhvaća 36 leksikografskih izvora, a u popisu sekundarne literature navedeno je 106 naslova koji se bave emocijama s jezikoslovnog i psihološkog aspekta.

U uvodnome dijelu prikazana je metodologija rada. Emocionalnost se promatra kao emocionalni potencijal sadržan u tekstu, koji ne obuhvaća samo verbalna i neverbalna sredstva i tekstualne strategije, već uključuje i sveukupni smisao teksta. Smisao proizlazi jednim dijelom iz informacija u tekstu, a drugim dijelom iz znanja o svijetu govornika/pisca (slušatelja/čitatelja). Stoga se pojam „emocionalnost teksta“ odnosi na izraz emocija kao i na govorenje o emocijama te izazivanje emocija. Cilj je uputiti na sličnosti i razlike iskazivanja emocionalnih sadržaja u njemačkom i češkom jeziku. U središtu zanimanja su leksička sredstva za izražavanje i signaliziranje pojedinih emocija (npr. *juhu*; *Schätzchen* / zlato; *verdammst noch mal* / dovraga) kao i ona kojima možemo shvatiti doživljaj emocija drugih osoba. To su tzv. leksemi koji označavaju emocije, npr. *trauern* / tugovati; *wie ein Honigkuchen-*

pferd lachen / blaženo se smiješiti. Istražene emocije opisane su s obzirom na skalu intenziteta i trajanja. Utvrđene su kolokacije s leksemima za izraz emocija, frazemi kao i metafore kojima se iskazuju emocije. Primjeri su provjereni u nacionalnim korpusima: Český národní korpus za češki jezik te DWDS i DeReKo za njemački jezik.

U drugom poglavlju pod naslovom *Freude – radost*, Lenka Vaňková obradila je leksička sredstva za izražavanje ove pozitivne emocije. Opisuje se emocija *radost* / *Freude* te s njom blisko povezane emocije *Glück* (sreća), *Lust* (želja, volja), *Vergnügen* (užitak), *Zufriedenheit* (zadovoljstvo) i *Erleichterung* (olakšanje), a na temelju opisa značenja, intenziteta i trajanja ponuđena je skala emocija vezanih uz radost: *Erleichterung*, *Befriedigung*, *Zufriedenheit*, *Behagen*, *Gefallen*, *Vergnügen*, *Freude*, *Lust*, *Glück*, *Seligkeit*, *Entzücken*, *Begeisterung*, *Euphorie*, *Rausch*, *Ekstase* u njemačkom jeziku te *ulehčení*, *uspokojení*, *spokojenost*, *pohoda*, *zalíbení*, *potěšení*, *radost*, *rozkoš*, *šťěstí*, *blaženost*, *zanícení*, *nadšení*, *euforie*, *opojení*, *ekstáze* u češkom jeziku (str. 17). Nadalje se opisuju okidači emocije radosti te se supostavljaju prijedlozi u oba jezika, koji se vezuju uz emociju radosti, npr. *Freude an etwas*, *Freude auf etwas*, *Freude über etwas*. Opisani su i leksemi kojima se može izraziti radost, prije svega uzvici, pridjevi i frazemi. Tematiziraju se hipokoristici izvedeni od životinja i od imena kojima se ukazuje na pozitivne osjećaje prema nekoj osobi. Sljedeće podpoglavlje tematizira iskazivanje neverbalnih i paraverbalnih reakcija kroz smijeh, npr. *aus vollem Hals lachen – smát se na celý kolo*; *sich zu Tode lachen – (málem) se umlátit*, sjaj, npr. *vor Freude strahlen/glänzen – zářit radostí*, skakanje od radosti, itd. Opis doživljaja emocija radosti povezan je i s konceptualnom metaforom, primjerice SREĆA JE GORE ili SREĆA JE BITI NA NEBU, npr. *den Himmel auf Erde haben – žít si/mít se jako v ráji*.

Treće poglavlje obrađuje tugu (*Trauer – smutek*). Martin Mostýn kreće od definicija tuge iz psihološke i sociološke literature te navodi bliskoznačnice, primjerice *Jammer*, *Elend*, *Kreuz*, *Unglück* i *Betrübnis*. Nadalje su navedeni prijedlozi uz imenice *Trauer* i *smutek*: *Trauer über*, *Trauer für – smutek z*, *smutek za*. Uzroci tuge mogu biti različiti, a autor ih pojašnjava kao scene tuge, primjerice ljubav, gubitak radnog mjesta, sportski neuspjeh, a posebno se bavi tugovanjem zbog smrtnog slučaja, pri čemu razlikuje javno i kolektivno tugovanje s izrazima sućuti te individualno tugovanje. Individualna je

tuga opisana metaforama TUGA JE PRAZNINA i TUGA JE HLADNOĆA. U sljedećem podpoglavlju opisane su fiziološke promjene pri tugovanju i to plač (*sich die Augen aus dem Kopf weinen* – *moci si oči vyplakat pro někoho*), promjena glasa (*aufschluchzen* – *zaštkat, zavzlykat; jammern* – *bědovat, lkát; klagen* – *nařikat*), bol (*sein Leid in sich hineinfressen* – *užírat se zármutkem/trápením; blutenden Herzens* – *s krvácejícím srdcem*), opterećenje (*den Kopf hängen/sinken lassen* – *věšet hlavu, být smutný; mit hängenden Schultern* – *se svěřenými rameny*), bol u duši (*es tut jmdm. in der Seele/in tiefster Seele weh, zu sehen, (was/dass)...* – *někoho bolí (u) srdce, když vidí...*). U zadnjem podpoglavlju navedeni su glagoli i pridjevi koji se javljaju u kolokacijama s imenicom Trauer odn. smutek. Tako se uz Trauer vezuju među ostalima glagoli *ausdrücken, äußern, bekunden* i *zeigen*, a uz smutek glagoli *dát najevo, projevit/projevovat, vyjádřit/vyjadřovat, vykřičet* i *vyslovit*.

U četvrtome poglavlju Hana Bergerová istražuje ljutnju (*Ärger* – *zlost*). Pri tome navodi *Ärger* kao nadređeni pojam za *Wut, Zorn, Unmut* i dr. te daje prikaz jezikoslovnih i psiholoških definicija ovih pojmova. Razlikovanje pojmova *Wut* i *Zorn* (bijes, gnjev, srdžba) temelji na istraživanju Norberta Friesa koji u prvi plan stavlja cilj i emocionalne scene ovih emocija. Na temelju korpusa, Bergerová navodi pridjeve koji se mogu koristiti uz *Ärger, Wut* i *Zorn* te odgovarajuće izraze u češkom jeziku, *zlost, vztek i hněv* (str. 117). U psihologiji emocija navodi se pet komponenti od kojih se sastoje emocije: fiziološke (npr. *rot/bleich vor Wut* – *být celý zelený vztekem/vzteky/zlostí*), ekspresivne (*die Augen rollen* – *koulet očima; die Stirn runzeln* – *svraštit čelo*), kognitivne (*jmdm. ins Gesicht springen wollen* – *vyškrábat někomu nejraději oči*), motivacijsko-djelatne (*wüten/toben/los-gehen wie eine Furie* – *řádit jako pomínutý/jako fúrie*) i subjektivne koje pojašnjava metaforama LJUTNJA JE TVAR (TEKUĆINA ILI PLIN) U SPREMNIKU te LJUTNJA JE TOPLINA/VRUĆINA (npr. *heißes/feuriges Blut haben* – *v něčich očích vzplanul hněv/vztek*). Uzroci ljutnje među ostalima mogu biti navike, osobine ili nečiji izgled, dok ljutite reakcije mogu biti izravni tjelesni ili verbalni napadi, indirektno izražena ljutnja te ljutnja proživljena u sebi što se sve može izraziti primjerice frazemima *seine Wut/seinen Ärger/Zorn an jmdm./etw. auslassen* – *vylěvat si na někom/něčem vztek/zlost, den Ärger/die Wut/den Zorn hinunterspülen* – *utápět zlost/vztek v alkoholu* (str. 131–135). Bergerová navodi pet faza ljutite reakcije: uzrokovanje ljutnje, nastanak ljutnje, pokušaj

samokontrole, gubitak kontrole i smirivanje ljutnje. Prva se faza može izraziti leksemima koji izražavaju koncept UVREDA, npr. *jmdn. verletzen – ubližiti někomu*. U drugoj fazi leksemi referiraju na fiziološke promjene te gestiku i mimiku, npr. *sich die Haare ausraufen – rvát si vlasy*. Treća faza izriče suočavanje s ljutnjom, npr. *etw. mit zusammengebissenen Zähnen tun – dělat něco se zat'atými zuby*. Četvrta faza gubitka kontrole obuhvaća reakcije poput prijatnje, psovke ili kletve (str. 145–151).

Peto poglavlje *Angst – strach* Eve Ciešlarove započinje razlikovanjem dvaju središnjih pojmova *Angst* i *Furcht* s obzirom na etimologiju i kolokacije. *Angst* je za nju nadređeni pojam, za koji navodi bliskoznačnice za stanje straha: *Alp/Alb, Bammel, Bange, Befürchtung, Bestürzung, Entsetzen, Grauen, Gruseln*, itd. (str. 157). Neki su strahovi urođeni, a neki su povezani s određenim situacijama. Autorica navodi tipične situacije straha i ilustrira ih primjerima iz korpusa, npr. složenicama *Erwartungsangst, Krebsangst, Gottesfurcht, Hydrophobie, Klaustrophobie*. Nadalje, opisuje nastanak emocije koji se može izraziti kolokacijama s glagolima, npr. *Angst einjagen – nahánet, nahnat; Angst wecken, schüren, hervorrufen – vzbuzovat, budit*. Samo trajanje straha može se izraziti i frazemima, npr. *jmdm. ist (angst und) bange – někdo má strach; někdo se bojí; někdo se děsí*. Tjelesne reakcije na strah se mogu izraziti jakim lupanjem srca, znojenjem (npr. *jmdm. bricht der Angstschweiß aus – někomu vyráží/vyvstává studený pot na čele*), drhtanjem (npr. *jmdn. überläuft eine Gänsehaut – někomu naskakuje/se děla/běží po těle husí kůže*), promjenom boje, tjelesnom slabošću (str. 171–184). U stanju straha često se ne može jezično izraziti bojazan – autorica razlikuje eksplicitni i implicitni izraz. Eksplicitni se izraz odnosi na glagole bojati se i strašiti se u oba jezika, dok su uzvici implicitni izraz straha, npr. *ach* u oba jezika, *Herrgott/Jesus Maria – Ježišmarjá.*, a mogu poslužiti i za kontrolu straha.

U šestome poglavlju Jiřina Malá obrađuje ljubav (*Liebe – láska*). Ističe složenost ove emocije koja obuhvaća seksualnu želju ili erotsku privlačnost, pripadnost, jaku naklonost te ljubav prema drugome/bližnjemu. Ljubav kao erotska privlačnost započinje kontaktom očiju te gestikom i držanjem tijela, npr. *ein Auge auf jmdn. werfen – hodit/házet po někom očkem*. Ljubav kao intimna osjećajna veza može se izraziti metaforom srca, npr. *jmds. Herz schlägt höher – někomu se rozbuší srdce*. Intenzitet osjećaja može se naglasiti sljedećim metaforama: LJUBAV JE TOPLINA/VATRA, LJUBAV JE SNA-

GA/PRIRODNA SILA, LJUBAV JE BOLEST/LUDOST/LUDILO, LJUBAV JE PUT. Ljubav kao naklonost je povezana s radošću koju osjetimo kada nekoga vidimo: *ljubav na prvi pogled – láska na první pohled*. U sljedećem podpoglavlju autorica navodi leksikografske definicije ljubavi u oba jezika, kojima je zajednički jaki osjećaj povezanosti. Pored toga navedene su kolokacije imenica Liebe i láska s pripadajućim pridjevima, npr. *brüderliche, eheliche, freie Liebe – bratrská, manželská, volná láska*. Faze ljubavi mogu se izraziti kao zaljubljenost (npr. *Anziehung, Bewunderung, Sympathie – přitažlivost, obdiv, sympathie; verliebt, vernarrt, betört – zamilovaný/poblázněný/zblázněný do někoho*), intimna veza i osjećaj pripadnosti (npr. *die Chemie stimmt – chemie funguje; ein Herz und eine Seele sein – být jedno tělo a duše*), brak i partnerstvo (*mit jmdm. die Ringe tauschen – vyměnit si prstýnky*), problemi u braku ili partnerstvu (*jmdn. um den kleinen Finger wickeln – omotat si někoho kolem prstu*), kraj ljubavi, veze ili braka (*Seitensprung/Seitensprünge machen – zahýbat někomu; leiden wie ein Hund – trpět jako pes*).

Usporedba jezičnih izraza pet emocija u njemačkom i češkom jeziku pokazala je brojne sličnosti između ova dva jezika, ali i veliko bogatstvo leksičkih sredstava u oba jezika koje je nemoguće opisati na jednom mjestu, što je svakako poticajno za daljnja istraživanja. Autori priloga primijenili su interdisciplinarni pristup u jezikoslovnom opisu emocionalnih sredstava – na temelju definicija i podjela s psihološkog i sociološkog aspekta klasificirali su i usporedili leksička sredstva za izraz odabranih emocija. Smatramo stoga da će ova knjiga biti korisna i poticajna germanistima i bohemistima, ali i ostalim jezikoslovcima koji se bave proučavanjem emocija.